

СЕКЦІЯ № 4

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОСНОВ

Наталія Яремака (Полтава)
Науковий керівник: доц. Шпак В.П.

АДАПТИВНА ШКОЛА Є.О. ЯМБУРГА

Упродовж останніх років спостерігаються тенденції у реформуванні вітчизняної освітньої системи: перехід від п'ятибальної до дванадцятибальної шкали оцінювання знань, умінь та навичок учнів; збільшення терміну навчання до 12 років; прийняття дітей до школи з шестирічного віку; введення інтегрованих курсів у загальноосвітніх закладах та ін. Науковцями активно розробляються освітні інновації: новітні технології, методи та форми взаємодії у навчально-виховному процесі, що, як вважається, сприяють покращенню освітньої системи, проте й вони не здатні вичерпно розв'язати всі проблеми загальноосвітніх шкіл. Чи здатні забезпечити ці інновації дітям цікаве шкільне життя?

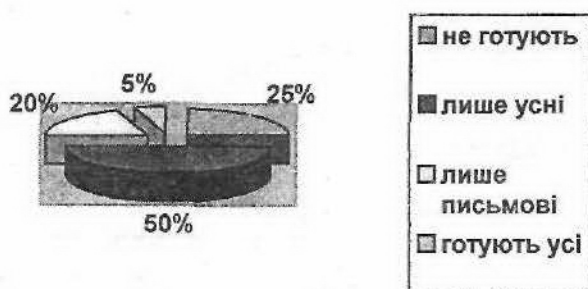
У ході проведеного дослідження нами було опитано учнів 9 – 11-х класів середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Кіровської міської ради Донецької області. Респондентам було запропоновано продовжити думку: «Я готую домашні завдання ...», використавши запропоновані версії можливих відповідей: «зовсім не готуюю», «лише з усних предметів», «лише з письмових предметів», «з усіх предметів». Проаналізувавши отримані відповіді, ми узагальнили в таблиці:

Таблиця 1
Ставлення учнів 9 – 11-х класів загальноосвітньої школи до виконання домашнього завдання

Клас	Кількість учнів	Не готуються взагалі(%)	Лише усні предмети(%)	Лише письмові предмети(%)	Готують усі предмети(%)
9-А	26	19	42	31	8
9-Б	23	26	52	22	-
9-В	23	48	43	4	4
9-Г	23	30	43	17	9
9-Д	13	8	69	23	-
10-А	32	6	53	22	19
10-Б	23	22	65	13	-
10-В	21	52	38	14	-
11-А	24	17	63	21	-
11-Б	27	26	44	22	7
11-В	20	15	40	35	10
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДСОТОК		25	50	20	5

Тож як бачимо, інтерес до навчання в учнів підліткового віку досить низький.

Загальний відсоток зацікавленості учнів старшої ланки до навчання.

Проте варто зазначити й те, що він починає зникати у ще в 5-6 класі, коли на дітей «навалюється» велика кількість нових предметів та вимог з боку учителів основної школи. За увесь адаптаційний період до умов навчання інтерес до здобуття знань залишається у одиниць.

Як видно з поданої діаграми, лише 5% учнів старшої ланки не втратили інтерес до навчання, 20% - це ті, що готують лише письмові домашні завдання. Половина учнів (50%) відповіла, що готують лише усні уроки,

а також маємо четверту частину учнів (25%), які взагалі не готуються до уроків. Отримані результати є досить невтішними.

Варто зазначити, що це не поодинокий випадок, оскільки більшість шкіл України потерпають від цієї проблеми. Тому на даний час вітчизняна шкільна система потребує кардинальних змін та впорядкування її освітньої структури, створення нової моделі школи, що сприяла б активному включенню учнів у навчально-виховний процес. На нашу думку, такою ефективною моделлю є адаптивна школа Ямбурга.

Власне кажучи, на цю думку нас наштовхнула книга В.В. Кумаріна «Педагогіка стандартності або чому дітям погано у школі», яку він починає таким фактом: «У цьому році Саші могло б виповнитися дев'ять років. Він був первістком молоді, здорової, життєрадісної сім'ї. Мама і тато успішно закінчили біофак МДУ. Обоє залишили в аспірантурі. Поки батьки займалися наукою, за допитливим енергійним онуком доглядали доцент-бабуся та професор-дідусь.

У чотири роки Саша швидко читав і не пропускав жодної передачі «У світі тварин». Надавав перевагу не іграшкам, а книгам про слонів, черепах, кашалотів, мурах.

Незважаючи на протести дідуся мама з татом увімкнули форсаж. Віддали Сашу в дитячий садок-ліцей: фітотерапія, масаж, англійська мова, логіка, навчання грамоти, аеробіка, малювання, оригамі, математика, етика, верхова їзда, театральне мистецтво, гра на фортепіано.

Гімназія зустріла Сашу ще з більшим розмахом: російська мова та література, мова та культура спілкування, математика, інформатика, англійська, природознавство, музика, хореографія, шахи, театр, малювання, конструювання, індивідуальні консультації. Але Саша не зупинився і тут. Він розв'язував, писав твори, заучував з великим натхненням. Через декілька місяців у нього пропав апетит, а потім і сон. Одного разу Саша ліг відпочити на диван і... не проснувся. Лікарі винесли вирок: обширний інсульт.» [1, с. 1].

Від чого загинув Саша – зрозуміло, що від ненормованого навантаження. Тоді якщо так важко навчатися обдарованим дітям, то що ж залишається робити тим, кого природа наділила не так щедро – зійти з «дистанції» та приєднатися до лави невстигаючих.

У жодному українському педагогічному періодичному виданні навіть не згадується той факт, що на теренах Російської освітньої системи сформувалася та успішно функціонує ефективна адаптивна школа. Власне кажучи, у роботі В.В. Кумаріна ми вперше знайшли згадку про школу С.О.Ямбурга як про заклад нового типу, орієнтовану на особистість та здоров'я дитини школу.

То ж спробуємо більш детально розглянути модель адаптивної школи С.О. Ямбурга, що працює на базі Освітнього центру № 109 м. Москва. Модель представлена трьома підструктурами: навчальною, виховною та управлінською, що, як зазначає сам С.О. Ямбург, відсутні у звичайних загальноосвітніх закладах (див. Рис. 1).

Навчальна підструктура включає три основні компоненти: оновлення змісту освіти, використання сучасних технологій, різнорівневе та диференційоване навчання.

Як бачимо, оновлення змісту освіти забезпечується реструктуризацією змісту предметних курсів відповідно до специфіки класу. Навчальна робота ведеться за авторськими програмами, розробленими працівниками Освітнього центру № 109 м. Москва. Оновлення проводиться на

основі використання комп'ютерних технологій, що дають змогу не лише мобільно змінювати навчальний курс, ураховуючи специфіку класу, а й сприяє

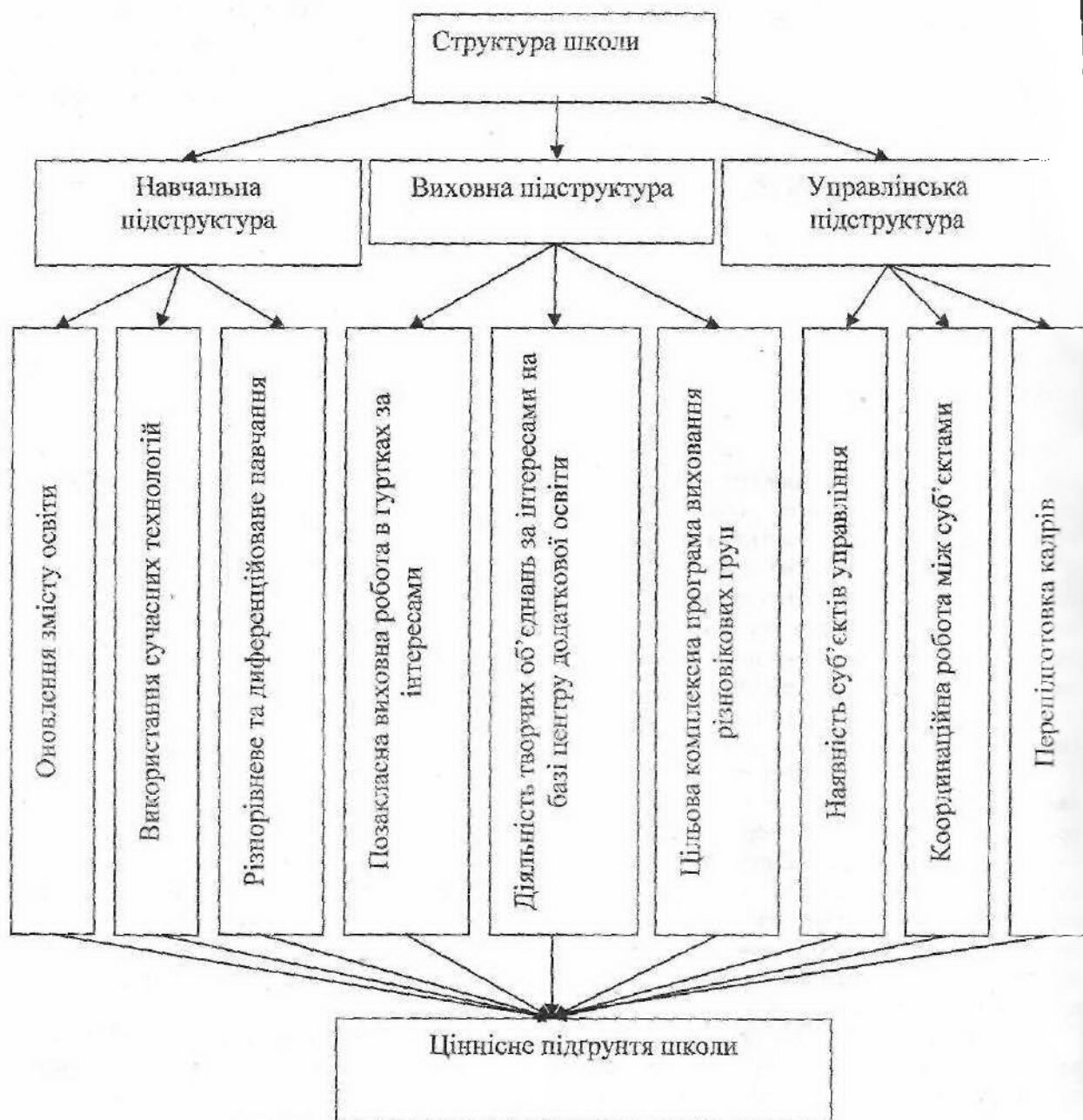

Рис. 1 Модель адаптивної школи Ямбурга

використанню цих матеріалів учителями та учнями в підготовці до уроку. Оновлення змісту освіти забезпечується систематичними розробками міжпредметних взаємодій. Ведеться систематичне застосування комп'ютерних технологій на заняттях із предметів гуманітарного циклу (іноземних мов, музики, географії, історії, літератури). Організована також комп'ютерна підтримка з таких предметів, як хімія та фізика.

Реалізація навчальної підструктури забезпечується доцільним використанням сучасних технологій, що сприяють формуванню позитивної «Я-концепції» учнів, створенню адаптуючої педагогіки, що ґрунтується на таких методологічних позиціях:

- принцип оптимізації навчання (за Ю.К. Бабанським);
- принцип диференціації освіти (розподіл на основну та додаткову, корекційно-розвиваючу та поглиблену траєкторію освіти);
- урахування психологічних закономірностей особистісного розвитку учнів, діагностичне забезпечення диференціації;
- різноманітність методичних прийомів та максимальна гнучкість моделі;

- соціальна спрямованість і педагогізація навколишнього середовища.

Основою навчальної підструктури є різномірне та диференційоване навчання, що орієнтується на рівень розвитку учнів. Власне кажучи, диференціація реалізується на основі розподілу учнів на гомогенні класи з різним рівнем програм, що дозволяє забезпечити інтелектуальні потреби обдарованих дітей та надати необхідну допомогу та підтримку іншим.

Організаційно диференціацію можна представити у вигляді трьох навчальних компонентів, що деякою мірою нагадує Мангеймську систему вибіркового навчання:

- 1) траєкторія базового стандарту освіти;
- 2) траєкторія поглибленої (гімназично-лицейної) освіти;
- 3) траєкторія корекційного навчання.

Головним завданням базового стандарту освіти є засвоєння знань, умінь та навичок у рамках базового навчального плану і освітніх стандартів із предмету. Проте не менш важливою є додаткове завдання, метою якого є варіація змісту і методів навчання їх подальшою адаптацією до конкретного контингенту учнів.

Для траєкторії поглибленої освіти головними цілями є: виховання інтелектуальної еліти, розвиток креативних здібностей у дітей, відродження духовної культури, навчання самовизначенню, пошук області творчої самореалізації учнівства.

Щодо корекційного навчання, то це система діагностичних, корекційних, методичних, організаційних прийомів, які забезпечують педагогічну підтримку тим учням, які потребують допомоги протягом усього навчального періоду. Йдеться про створення реабілітаційного простору, у якому компенсуються недоліки шкільної освіти, сімейного виховання, усуваються порушення працездатності і довільної регуляції діяльності, охороняється та зміцнюється фізичне та нервово-психічне здоров'я дітей на базі центру ДАР (діагностика, адаптація, розвиток).

Системою диференціації навчально-виховного процесу передбачено: добровільність і вільний вибір дитиною власного варіанта освіти; допомога дитині у самовизначенні і пошуку своїх задатків і здібностей; можливість виправлення помилок у виборі дитини, невинуваданої міграції учня з однієї траєкторії освіти на іншу.

Головне завдання виховної підструктури – координаційний розвиток свободи та відповідальності особистості, яка готова до вирішення більш складних моральних завдань. Виховною системою передбачено такі напрямки діяльності: пізнавально-інформаційна, трудова і профорієнтаційна, художньо-естетична, історично-патріотична, проте не слід вважати, що перелік напрямків виховної діяльності цим вичерпується. Позакласна виховна робота в гуртках за інтересами, діяльність творчих об'єднань на базі центру додаткової освіти, цільова комплексна програма виховання різновікових груп дають можливість реалізації всіх перелічених видів виховної діяльності.

Позакласна виховна робота в гуртках за інтересами спрямована на розвиток активної життєвої позиції учнів. Кожен клас працює за колективно обраною програмою (наприклад, «Милосердя», «Ми в боргу перед Вами», «Екологія», «Туризм», «Театр»), що покликана формувати в дітей почуття відповідальності, поваги до старших, усвідомлення себе як невід'ємної частинки цього світу. Робота за такими програмами дозволяє вести нерозривно не лише виховну діяльність, а й навчальну, оскільки на цих гуртках діти мають можливість реалізовувати свій інтелектуальний потенціал у ході творчо-пошукової та практичної діяльності.

Специфіка роботи центру додаткової освіти полягає в тому, що вона продовжує та поглиблює дослідницьку діяльність учнів, яка ведеться систематично протягом усього навчально-виховного процесу. Центр додаткової освіти включає у свою структуру три підрозділи:

- творче об'єднання мандрівників «ЗІЮЙД-ВЕСТ»;
- школу художніх ремесел (ШХР);
- кінноспортивний клуб «Ельф».

Головною метою творчого об'єднання мандрівників «ЗІЮЙД-ВЕСТ» є повернення дітям здатності розуміти один одного та любити природу Землі, поважаючи її закони, уміти орієнтуватись у вирі суспільних проблем, без яких не можливо буде сформувати гармонійне майбутнє. Вирішення цієї проблеми потребує нетрадиційного підходу до освіти учнів, адже навчально-пізнавальні завдання виникають під час мандрівки, експедиції чи в дорозі, що дозволяє розгорнути дослідницьку діяльність, пов'язану з конкретними явищами природного та соціального середовища.

Школа художніх ремесел працює за такими напрямками: художній метал; художня кераміка; художня обробка тканини; художня обробка дерева; художнє проєктування. Мета ШХР

– створення умов для розвитку творчих здібностей учнів в умовах додаткової та професійної освіти.

Спортивним клубом «Ельф» передбачена спортивна робота з учнями в різновікових групах, що реалізовується цільовою комплексною програмою, яка дозволяє інтегрувати виховні зусилля класних керівників і дитячих колективів у реалізації спільних проєктів. Навчанням у клубі передбачено не лише змістові елементи додаткової освіти, але й заняття з іпотерапії в кінному клубі, що введено як обов'язковий предмет у корекційних класах.

Функціонування і розвиток адаптивної школи в статусі Центра освіти визначається узгодженням освітніх і організаційних моделей на основі особливої системи управління. Специфіка управлінської системи адаптивної школи визначається : наявністю суб'єктів управління, що реалізують систему адаптивності; посиленням управлінської функції з координації між усіх суб'єктів управління, які відповідають за реалізацію ідеї адаптивності; особливою підготовкою і перепідготовкою педагогічних кадрів, які повинні мати полідисциплінарні знання про дитину.

Таким чином, висока взаємопов'язаність основних підструктур адаптивної школи: навчальної, виховної та управлінської – створюють міцне ціннісне підґрунтя освітнього закладу, що забезпечує процес передачі цінностей культури наступним поколінням. Основним ціннісним орієнтиром такої школи має бути особистість з її багатогранною духовною сферою, яка повинна вільно розвиватися на ґрунті рідної культури. Лише синтезуючи культурні надбання, наукові знання та духовний досвід людства можливим стає формування в учнівства активної життєвої позиції. Власне найвизначнішою цінністю адаптивної школи є процес передачі цінностей у контексті глибинних цивілізаційних процесів, що відбуваються у світі та в Україні, що забезпечує формування духовно так і фізично здорового підрастаючого покоління.

Література

1. Кумарин В.В. Педагогика стандартности или почему детям плохо в школе. Педагогическое исследование. – М.: Ассоциация независимых педагогов, 1996. – 64с.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособ. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
3. Ямбург Е.А. Время разбрасывать камни// Начальная школа, 1994, №2 – С.4-7
4. Ямбург Е.А. Демократическая педагогика перемен // Советская педагогика. – 1990, № 10 – С.6-14
5. Ямбург Е.А. Действующие лица и исполнители// Советская педагогика – 1985, № 12 – С.69-74
6. Ямбург Е.А. Взаимное доверие и педагогическое чувство локтя// Народное образование – 1984, № 12 – С.56-57
7. Ямбург Е.А. Разработка и запуск новой модели школы // Народное образование. – 1991, №2 – С. 17-31
8. <http://www.mn.ru/number.shtmI/mn/200236/>
9. <http://www.izvestia.ru/>
10. <http://www.sc109.ru/content/teachers/>
11. <http://www.sc109.ru/content/experiment/experiment.htm>
12. <http://www.sc109.ru/content/teachers/vospit.htm>
13. <http://www.sc109.ru/content/teachers/irina/first.htm>
14. <http://www.sc109.ru/content/teachers/control.htm>